

Konzervatív nyomjelzőanyag transzport- és evapotranszspiráció- vizsgálata a hosszanti átfolyású kavicstöltetű gyökérszónás műtárgyban

Dr. Szalai Sándor Emlékülés

2022.10.13.

Dr. Somfai Dávid Márton

Egyetemi adjunktus

Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar

Mérnöki és Smart Technológiák Intézet

Környezetmérnöki Tanszék

Szennyvíztisztítási eljárások

Intenzív technológiák

- ▶ **Eleveniszapos eljárások**
  - ▶ Hagyományos
  - ▶ Oxidációs árok
  - ▶ Stb..
- ▶ **Fixfilmes eljárások**
  - ▶ Csepegtető testek
  - ▶ Merülő-tárcsás
  - ▶ Stb..

Extenzív technológiák

- ▶ Szennyvíztisztító tavak, felszíni átfolyású wetlandek
- ▶ Gyökérzónás szennyvíztisztítás
- ▶ Talajszűrés, talajöntözés
- ▶ Csörgedezettetés
- ▶ Kavics és homokszűrők
- ▶ Stb..

Rövid kronológia

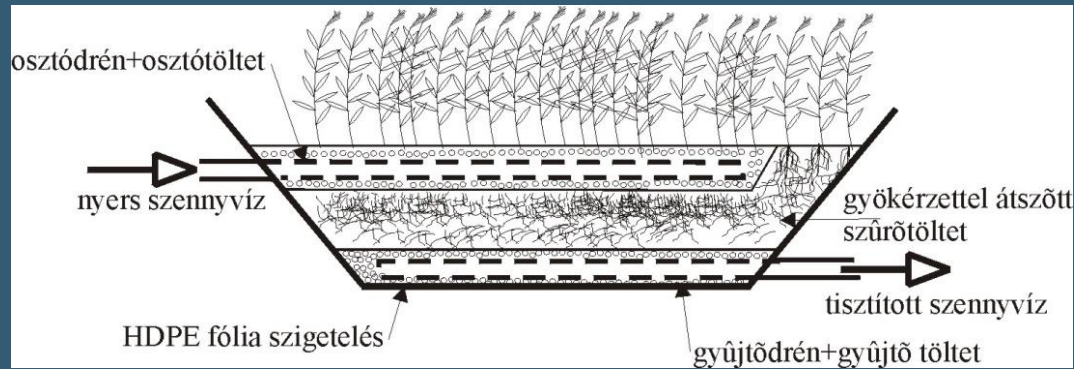
- ▶ Kichkuth 1977: „root-zone method” → a természet-közeli eljárások „újra felfedezése”.
- ▶ 80-as években Nyugat-Európában és az USA-ban nagyszámú természet-közeli telep épül.
- ▶ 90-es években kezdenek kialakulni a tervezési irányelvek. Javul az elfolyó vízminőség és a rendszerek stabilitása.
- ▶ Napjaink: még mindig nagyon sok a kutatandó feladat. Jól működő, kiforrott modellek nem állnak a rendelkezésre.
Problémák:
  - ▶ Nagyszámú publikáció összehasonlíthatósága
  - ▶ Jelentős klimatikus függőség
  - ▶ Nagyobb mértékű stochasztikus jelleg mint az extenzív technológiák esetében

Alkalmazás lehetőségei és korlátjai hazánkban szennyvíztisztítási területen

- ▶ Korszerű közműpótlóként
- ▶ Települési vagy ipari illetve mezőgazdasági szennyvíz tisztítóban másodfokú tisztítóként csak az alábbi korlátozások esetén alkalmazható:
  - ▶ A település lakos száma 2000 fő alatti, különösen javasolt vizsgálni a 600 fő alatti településeknél
  - ▶ A befogadó 4-es vízminőség-védelmi kategóriájú (amennyiben a befogadó élővíz).
  - ▶ A befogadó nem nitrát-érzékeny terület vagy nem vízbázis-védelmi terület (amennyiben a befogadó a talaj és talajvíz).
  - ▶ Olcsón vagy ingyen (önkormányzati tulajdonban) áll rendelkezésre, a szennyvíztisztító telep építésére alkalmas terület.
- ▶ Intenzív technológiájú telepek utótisztítójaként
- ▶ Egyébe esetekben egyéni vizsgálat tárgyát képezi az alkalmazhatóság!

Gyökérzónás szennyvíztisztítás

Függőleges átfolyású műtárgy

Vízszintes átfolyású műtárgy

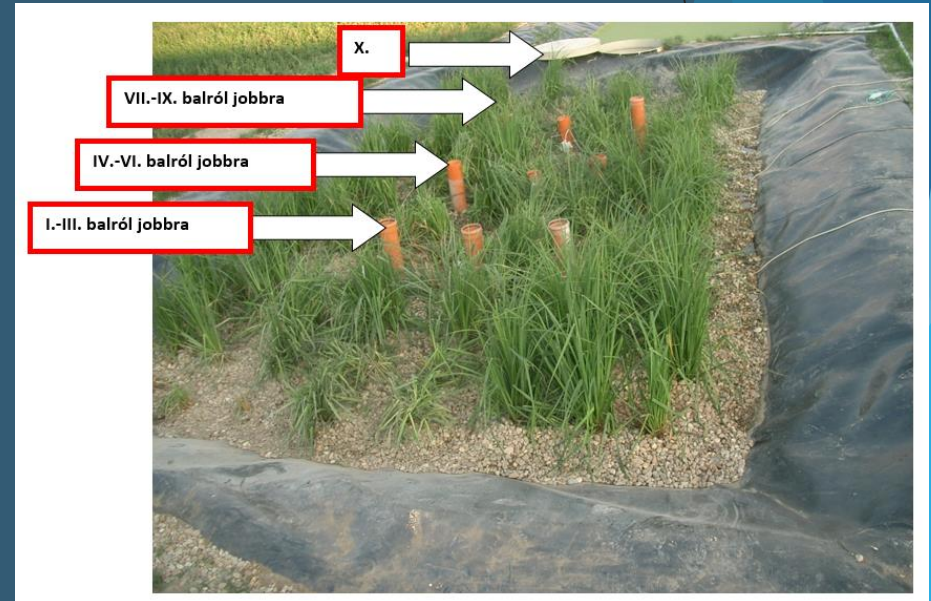

Problémafelvetés

- ▶ Hazai klimatikus viszonyok között nincs információnk arról, hogyan hat az evapotranszspiráció a gyökérszónás műtárgyak vízháztartására
- ▶ A nemzetközi szakirodalom az éjjeli evapotranszspirációt 0-nak tekinti
- ▶ Milyen hatással van az evaporáció és a transzspiráció a műtárgy vízveszteségére?

- ▶ A jelenlegi transzportmodellek nem elég pontosak
- ▶ Az ezen modellekből számítható fizikai paraméterek jelentős hibával terheltek
- ▶ Így a műtárgyakban zajló folyamatok pontos közelítése, megismerése nem lehetséges

Alkalmazott módszerek I.

- ▶ Vizsgálataimat a hódmezővásárhelyi gyökérzónás szennyvíztisztító telepen végeztem
- ▶ A Dittrich Ernő által elvégzett konzervatív nyomjelzőanyag-mérési eredményekre illesztettem eloszlásfüggvényeket (Fatigue Life, Fréchet, Inverz Gauss, LogNormal, és Pearson5)
- ▶ A Dittrich és Klincsik (2015b) által fejlesztett osztott konvektív-diszperzív modellt is illesztettem a mérési eredményekre
- ▶ Az illesztéseket Maple szoftverben végeztem

Alkalmazott módszerek II.

- ▶ Vizsgálataimat a hódmezővásárhelyi gyökérzónás szennyvíztisztító mintatelepről elhozott zsombéksáson végeztem
- ▶ A laboratóriumi transzspirációs méréseket az LCpro+ IRGA (ADC Bioscientific, Egyesült Királyság) gázanalizátorral végeztem.
- ▶ A növények teljes felületének méréséhez hordozható levélterületmérőt használtam (AM-100-002, ADC Ltd., Egyesült Királyság)

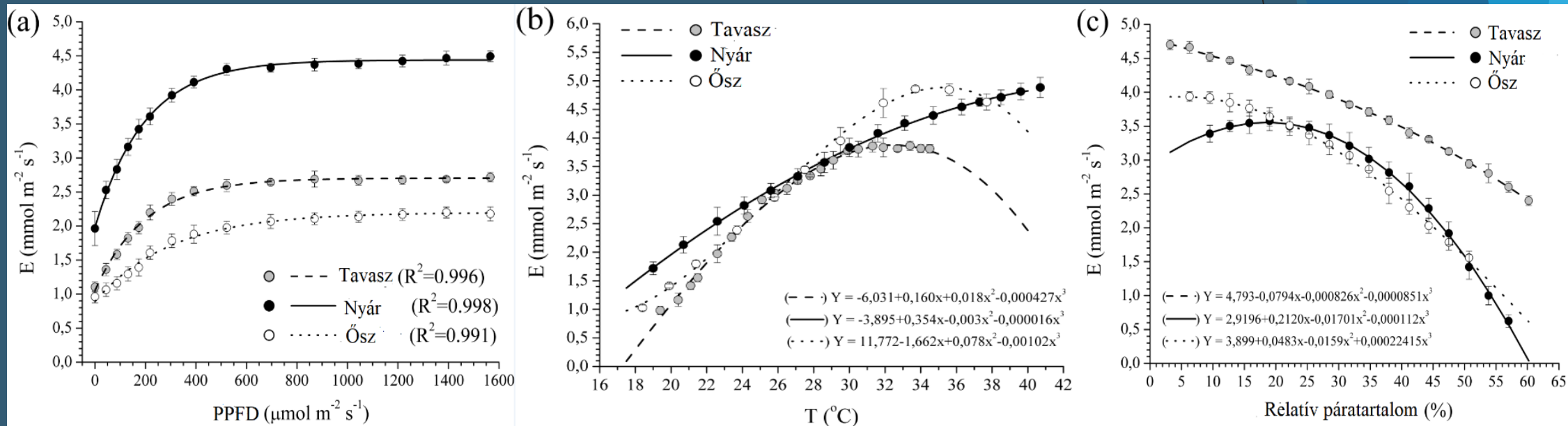
Alkalmazott módszerek III.

Az evapotranszspiráció napon belüli vizsgálatához olyan napokat kerestem az adatbázisban, ahol:

- ▶ nincs a műtárgyra szennyvízfeladás
- ▶ nincs elfolyás a műtárgyból
- ▶ jelentős a napi vízszintcsökkenés
- ▶ nem terheli csapadék a műtárgyat

Eredmények I.

Transzspirációs mérések eredményei

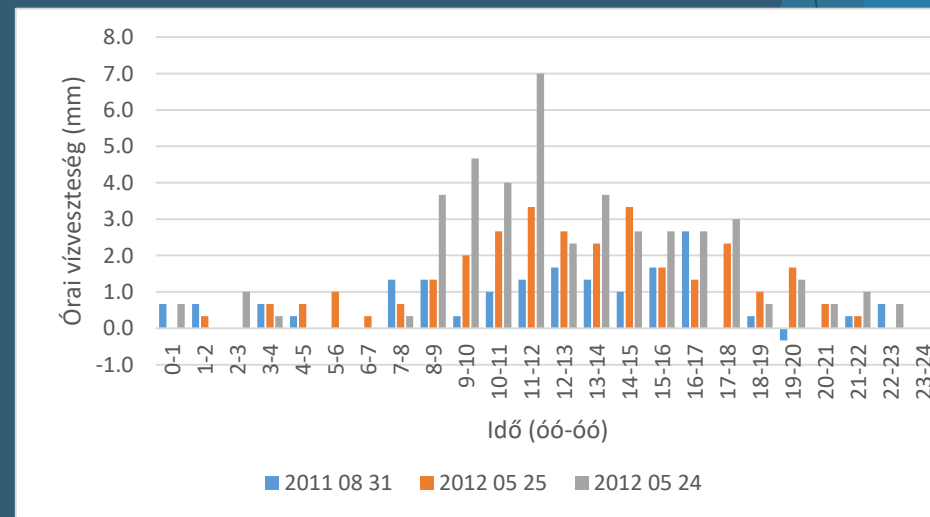
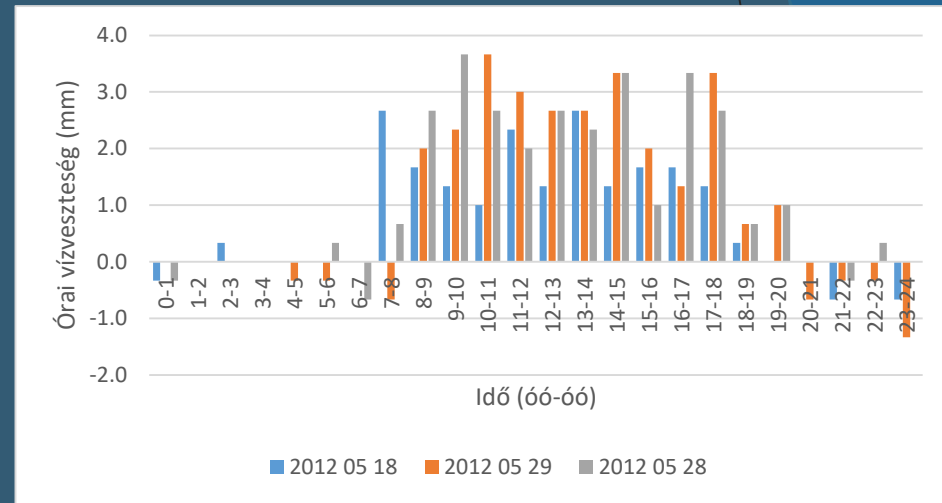
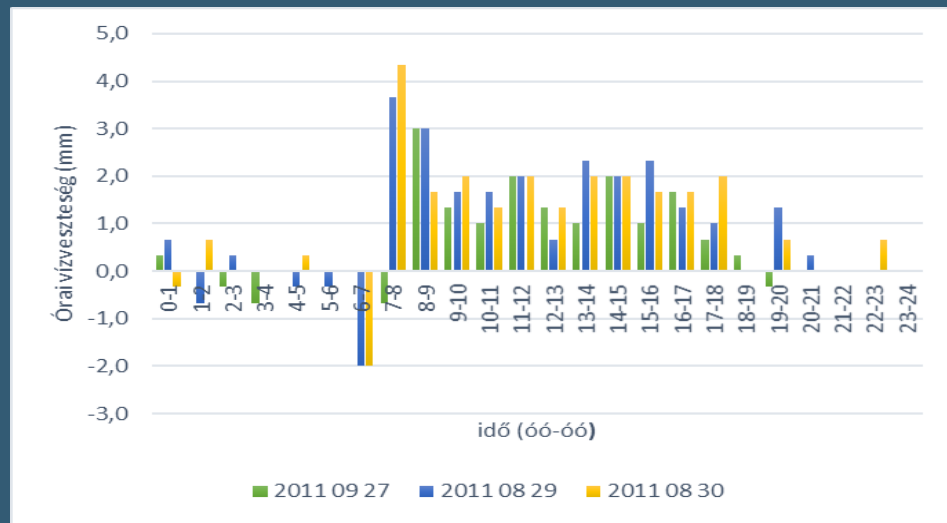

	Tavaszi	Nyári	Őszi
TVV _{min}	0.46	0.52	0.17
TVV _{átlag}	0.50	0.97	0.31
TVV _{max}	0.83	1.08	0.48
*TVV _{átlag}	0.02	0.04	0.01

TVV: Transzspiráció általi vízveszteség (m³); *TVV: Átlag vízveszteség m³/m² (műtárgyfelület); min: minimum; max: maximum

Eredmények II.

Napon belüli evapotranszpiráció eredményei I.

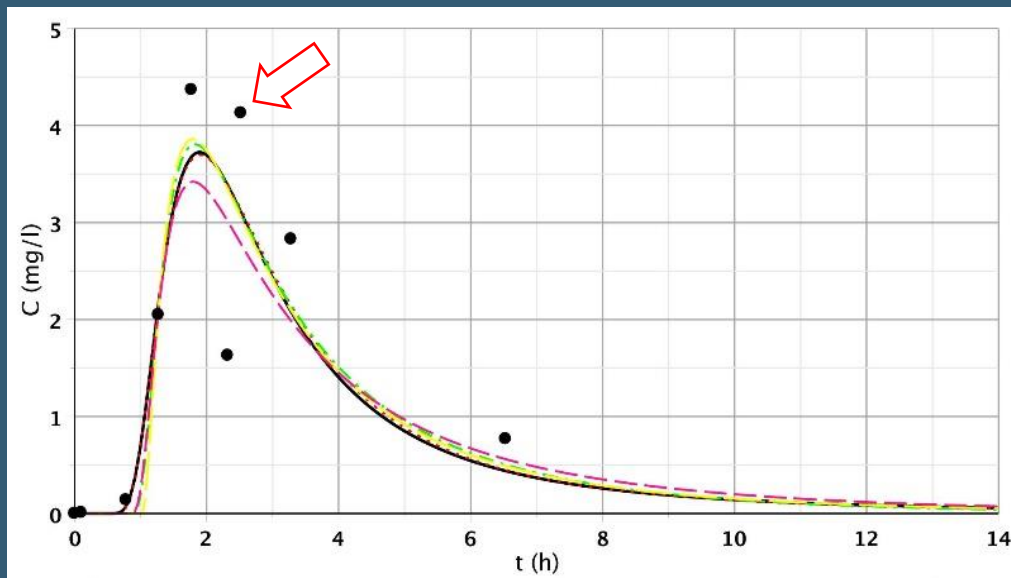
Eredmények II.

Napon belüli evapotranszspiráció eredményei II.

Dátum	Evapotranszspiráció (mm/nap)	Evapotranszspiráció és a maximális hidraulikai terhelés aránya (%)	Nappali evapotranszspiráció (%)	Éjszakai evapotranszspiráció (%)	Napi pára-lecsapódás és a hidraulikai terhelés aránya (%)
2011.08.11.	12,3	30,8	73,0	27,0	0,0
2011.08.27.	42,3	105,8	71,7	28,3	0,0
2011.08.28.	24,3	60,8	82,2	17,8	1,8
2011.08.29.	21,7	54,3	100,0	0,0	8,3
2011.08.30.	21,7	54,3	90,8	9,2	5,8
2011.08.31.	17,7	44,3	79,1	20,9	0,8
2012.05.25.	30,4	76,0	93,1	6,9	0,0
2012.05.27.	27,0	67,5	92,6	7,4	3,3
2012.05.28.	28,0	70,0	100,0	0,0	3,3
2012.05.29.	24,0	60,0	100,0	0,0	10,0

Eredmények III.

Eloszlásfüggvények illeszkedési eredményei

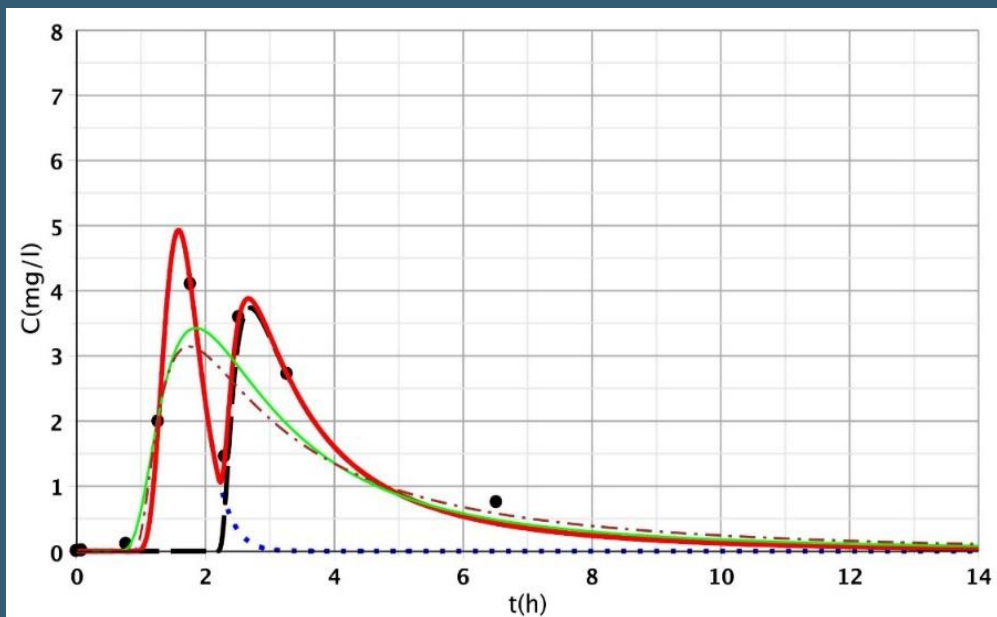
Az ábrán a fekete folytonos vonal a Fréchet, a fekete pontozott vonal a Pearson5, a kék szaggatott vonal a Fatigue Life, a zöld szaggatott vonal az Inverz Gauss, a sárga a LogNormal és a rózsaszín szaggatott vonal az 1 dimenziós konvektív-diszperzív transzportmodellt mutatja

Sűrűségfüggvény-típus	X.	Sorrend	I-IX.	Sorrend
Fréchet	0,9867	1	0,9450	1
Pearson5	0,9839	2	0,9357	2
LogNormal	0,9769	4	0,9249	3
Fatigue Life	0,9779	3	0,9246	4
Inverz Gauss	0,9714	5	0,8959	5

Eredmények IV.

Osztott konvektív-diszperzív modell illeszkedési eredményei

A modell a nagy sebességű főáram részére létrehoz egy Inverz Gauss görbét, és a kis sebességű mikropórus rendszeren átáramló mellékáram részére is egy attól teljesen független Inverz Gauss görbét állít elő

Az ábrán a diszkrét pontok a mérési eredményeket, a kék pontvonal az 1. Inverz Gauss-görbét, a fekete szaggatott vonal a 2. Inverz Gauss-görbét, a zöld folytonos vonal a Frechet-eloszlást, a piros szaggatott vonal az 1 dimenziós konvektív-diszperzív transzportmodellt, a piros folytonos vonal pedig az 1 dimenziós osztott konvektív-diszperzív transzportmodellt mutatja

Referencia-szám	Frechet sűrűség-függvény	CDT-modell	D-CDT-modell
I _a	0,982	0,981	0,990
II _a	0,807	0,963	0,970
III _a	0,829	0,936	0,944
IV _a	0,512	0,714	0,833
V _a	0,928	0,973	0,975
VI _a	0,844	0,913	0,933
VII _a	0,926	0,940	0,966
VIII _a	0,877	0,908	0,977
IX _a	0,950	0,990	0,991
Átlag	0,851	0,917	0,953

Eredmények IV.

Az osztott konvektív-diszperzív modell és a jelenleg használatos modell különbségei

Ref.-szám	v (m/h)	v _{x1} (m/h)	Különbség (%)	D (m ² /nap)	D ₁ (m ² /nap)	Különbség (%)
S/3						
I _a	0,32	0,49	35,57	1,18	0,37	-217,72
II _a	0,16	0,3	46,47	0,29	0,2	-49,08
III _a	0,46	0,53	13,73	0,82	0,79	-3,42
IV _a	0,52	2,75	81,14	3,06	13,25	76,89
V _a	0,72	1,07	32,39	7,55	2,99	-152,56
VI _a	0,84	2,66	68,59	9,82	2,22	-343,15
VII _a	0,91	1,3	29,84	13,11	7,17	-82,89
VIII _a	0,7	1,28	45,63	9,37	6,69	-40,07
IX _a	0,76	0,82	7,76	5,75	5,6	-2,53

Következtetések a transzspirációs és evapotranszspirációs mérési eredményekből

- ▶ Nyáron a transzspiráció általi vízveszteség akár a hidraulikai terhelésnél is magasabb lehet
- ▶ A hőmérséklet és a páratartalom is limitálhatja a növények transzspirációját
- ▶ A vizsgált napokon a teljes napi vízveszteség 71,7-93,1%-a a nappali órákban párolgott el
- ▶ Az éjjeli evapotranszspiráció jelentős mértékű, mivel voltak napok, amikor a teljes napi vízveszteségnek a 20,9-28,3%-a párolgott el éjszaka
- ▶ Voltak napok, melyeken az evapotranszspiráció okozta vízveszteség a napi maximális hidraulikai terhelésnél is nagyobb volt
- ▶ Bizonyos napokon a páralecsapódás mérhető volt és 1,8 és 10,0%-a volt a maximális hidraulikai terhelésnek

Következtetések az eloszlásfüggvények és az osztott konvektív-diszperzív modell illesztési eredményeiből

- ▶ A sással ültetett kavicsöltetű hosszanti átfolyású gyökérszónás műtárgyak konzervatív nyomjelzőanyag-méréseiből kapott válasz görbéi Fréchet-eloszlásúak a műtárgy belső pontjaiban is
- ▶ Ahol a válaszgörbének két csúcsa van, ott hagyományos eloszlásfüggvényekkel történő vizsgálat nem alkalmas elemzésre
- ▶ A jelenleg használatos CDT-modell nem alkalmas pontos modellezésre, mivel az R^2 érték nem érte el a 0,95-ös határértéket
- ▶ A számított szivárgási sebesség és diszperziós koefficiens esetében a D-CDT-modell 0,40-97,18% és 0-394,66% eltérést mutatott a CDT-modell eredményeihez képest
- ▶ A 9 hónapos műtárgyban a főáram az alsó rétegben van
- ▶ A felső rétegekben holtterek és hidraulikai rövidzárlatok alakulhatnak ki

**Köszönöm
megtisztelő
figyelmüket!**